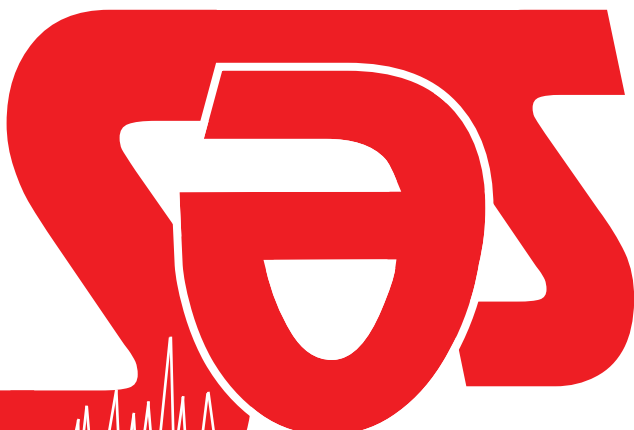

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

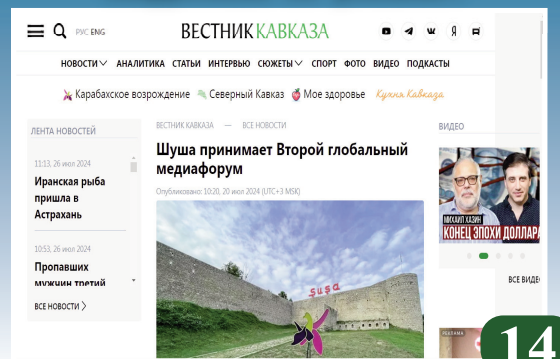

№ 133 (7058)

27 iyul 2024-cü il.
Qiyməti 60 qəpik

II Şuşa Forumu dünya mətbuatında: haqqımızda nə yazdılar?

14

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda böyük quruculuq

2

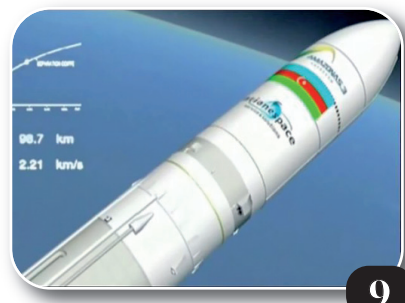
Prezident İlham Əliyev: "Azad edilmiş ərazilərdə artıq 8 minə yaxın əhali yaşayır"

Ermenistan tərəfindən DÜZGÜN DƏYƏRLƏNDİRİLMƏYƏN ŞANS

3

"Bizim yolumuz inkişaf yoludur, tərəqqi yoludur"

9

Cəzasız buraxılan körpə qatilləri

8

"Yüksək bal toplayan abituriyentlərin sayı azalıb"

16

Obama
Harrisə
inanmır...

10

Küləkli hava şəraiti ilə bağlı sarı və narıncı xəbərdarlıq verilib

16

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda böyük quruculuq

Prezident İlham Əliyev: "Azad edilmiş ərazilərdə artıq 8 minə yaxın əhali yaşayır"

İyirmi birinci yüzilliyin 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu işğal altında olan ərazilərimizi düşməndən azad etdi və tarixi ədalət bərpa olundu. Azərbaycan xalqı Ali Baş Komandanın ətrafında bir yumruq olaraq birləşdi və xalq-iqtidar birliyi 30 ilə yaxın işğal altında qalan torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasında əsas şərtlənirici amil oldu. Təbii ki, ölkəmizin son illərdə dinamik inkişafı, silahlı qüvvələrin büdcəsinin artması və ordumuzun güclənməsi nəticəsində Azərbaycan Vətən müharibəsində döyüş meydanında qalib ölkə olduğunu göstərə bildi. Bu gün Azərbaycanın güclü və müasir ordusu vardır. Azərbaycan Ordusu qarşıda duran bütün vəzifələri həll etməyə qadir olan bir ordudur və belə gücə malik nizami ordu işğal altındakı torpaqlarımızı erməni təcavüzkarlarından təmizlədi və üçrəngli bayrağımız yolumuzu gözələnən torpaqlarımızda dalğalandı. Azərbaycan Prezidenti çıxışlarının birində bildirdiyi kimi, ikinci Qarabağ müharibəsi bizim imkanlarımızı bütün dünyaya göstərdi.

Bu gün güclü Azərbaycan Ordusunun qələbəsi keçmiş köçkünlərin doğma yurdlarına qayıtmasına səbəbdir. 44 günlük Vətən müharibədə dünya bir daha erməni terrorunu, barbarlığını, vəhşiliyini görmüş oldu. Müharibə dövrün-

etməli idi və bunu etdi. Üç il ərzində biz bunu sülh yolu ilə həll etmək istəyirdik. Hesab edirdik ki, Ermənistan rəhbərliyi ikinci Qarabağ müharibəsinin nəticələrini düzgün təhlil edərək özü üçün nəticə çıxaracaq", - deyərək dövlət başçımız çıxışlarının birində qeyd edib. Üç il ərzində Ermənistanın öz üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirmədiyini bildirən Cənab Prezident bizə qarşı yeni hərbi təxribatlar hazırlayaraq, onları həyata keçirdiyini vurğulayıb: "Təbii ki, biz bu vəziyyətlə barışa bilməzdik. Dəfələrlə Ermənistan rəhbərliyinə və onun arxasında dayanmış Qərb ölkələrinə xəbərdarlıq etmişdik ki, bu vəziyyət davam edə bilməz. Ya separatçı rejim özünü buraxmalıdır, Ermənistan ordusu bizim ərazimizdən çıxarılmalıdır, ya da ki, biz güc tətbiq edərək dövlət suverenliyimizi özümüz bərpa edəcəyik. Əfsuslar olsun ki, bizim sözüməzə diqqət yetirilmədi. Sentyabrın 19-da başlamış və cəmi bir gün, ondan da az davam edən antiterror əməliyyatı Azərbaycan Ordusunun tam Zəfəri ilə nəticələnmişdir. Separatçı rejim çökmüş, bizim qarşımızda diz çökmüş, ağ bayraq qaldırmış, təslim olmuş, torpaqlarımızdan əbədi olaraq çıxarılmış və tarixin zibilxanasına atılmışdır. Bununla Azərbaycanda separatizmin kökü kəsildi və separatizm - bu belə

göstərərək düşmən üzərində qələbə çaldı. Təbii ki, Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Silahlı Qüvvələrin modernləşdirilməsi, müasirləşdirilməsi, eləcə də, maddi-texniki bazasının ən müasir standartlar səviyyəsinə çatdırılması sahəsində kifayət qədər əhəmiyyətli işlər reallaşdırılır. Məhz bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan Cənubi Qafqaz regionunda ən güclü orduya malik ölkə statusunu daşıyır. Bu gün Azərbaycanda istehsal olunan bir çox hərbi məhsullar ordumuzun potensialının gücləndirilməsində əsas amillərdən biridir.

"2020-Cİ İLDƏN BU YANA 300-DƏN ÇOX İNSAN YA

HƏLAK OLUB, YA DA YARALANIB"

Vurğulamaq yerinə düşər ki, doğma ocaqlarından didərgin salınmış keçmiş məcburi köçkün soydaşlarımızın bütün qayğıları, problemləri hər zaman dövlətimizin diqqət mərkəzində olub. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə qaçqın və məcburi köçkünlərin problemlərinin həlli istiqamətində olduqca mühüm addımlar atıldı. 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamına əsasən "Qaçqınların və Məcburi köçkünlərin problemlərinin həlli üzrə Dövlət Proqramı" təsdiq edildi. 1999-cu ildə Ulu Öndərin Fərmanı ilə dünya təcrübəsində ilk olaraq Məcburi Köçkünlərin Sosial İnkişaf Fondu yaradıldı.

Ulu Öndər Heydər Əliyev siyasətinin uğurlu davamçısı Prezident İlham Əliyev də hər zaman qaçqın və məcburi köçkünlərin problemlərinin həllini diqqət mərkəzində saxlayıb. Prezident İlham Əliyev ölkəyə rəhbərliyinin ilk illərində yaxın zamanda ölkəmizdə bütün çadır şəhərciklərinin ləğv olunacağını bəyan etmişdi. Bundan əlavə, Prezident İlham Əliyev doğma yurd-yuvalarından didərgin düşmüş vətəndaşlarımızın sosial rifahının yüksəldilməsi istiqamətində mühüm addımların atılacağını bildirmişdi. ötən müddət ərzində bu vədlər tam olaraq yerinə yetiril-

di, ölkəmizdə çadır şəhərcikləri ləğv edildi, qaçqın və məcburi köçkünlərin yaşaması üçün yeni müasir qəsəbələr salındı.

Bu gün isə keçmiş köçkünlər doğma yurda, əzəli torpaqlarına qayıdılar. Artıq müharibənin başa çatmasından üç ildə artıq zaman

ildən bu yana 300-dən çox insan ya həlak olub, ya da yaralanıb. Təəssüf ki, nəhayət, Ermənistanın bizə verdiyi mina xəritələri tamamilə yararsızdır, onlar dəqiq deyil. Əvvəl biz onlardan xahiş edəndə deyirdilər ki, - onların baş nazirləri mənə deyirdi ki, - bizdə xəritələr yoxdur. Ancaq sonra etiraf etməli oldular ki, xəritələr var, amma onlar tamamilə yararsız xəritələrdir. Burada, əlbəttə ki, ən böyük maneə məhz minalardır."

"DÖRD ŞƏHƏRƏ VƏ DÖRD KƏNDƏ VƏTƏNDAŞLAR ARTIQ QAYIDIBLAR"

Bütün bunlara baxmayaraq keçmiş köçkünlər öz doğma ocaqlarına qayıdılar. "Dörd şəhərə və dörd kəndə vətəndaşlar artıq qayıdılar. Azad edilmiş ərazilərdə artıq 8 minə yaxın əhali yaşayır. İlin sonuna qədər bu rəqəm 20 minə çatacaq. Bir neçə ay əvvəl biz 23 binadan ibarət yaşayış kompleksini istifadəyə verdik, üç, dörd, beşmərtəbəli binalardır. Buraya yaxındır, oranı gedib görə bilərsiniz. Artıq orada sakinlər yaşayırlar. Yəni, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda geniş reabilitasiya proqramı həyata keçirilir".

Güclü iqtisadi inkişafa sahib olan Azərbaycan yalnız özünün maliyyə resurslarına arxalanaraq yeni şəhər və kəndlər salır. 2021-ci ildə bu məqsədlə dövlət büdcəsindən 1,3 milyard, 2022-ci ildə isə 2.2 milyard ABŞ dolları məbləğində vəsait ayrılıb. Laçında, Füzulidə və digər ərazilərdə görülən işlər, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının cəmi səkkiz ay ərzində tikilib istifadəyə verilməsi, Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanının açılışı və s. işlərin uğurla davam etdiyini göstərir. 2025-ci ildə isə Laçında Beynəlxalq Hava Limanını istifadəyə verilməsi nəzərdə tutulur. Bərdə-Ağdam dəmir yolu isə cari ildə istifadəyə veriləcək. Xəstəxanalar, məktəblər, yaşayış binaları inşa edilir. 10-dan çox kəndin Baş planı təsdiqlənib və bir neçə kəndin təməli Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən qoyulub. Görülən işlər Baş planlar əsasında həyata keçirilir.

Azərbaycanın iqtisadi gücü, dinamik inkişafı imkan verəcək ki, tezliklə işğaldan azad olunan bütün ərazilərimizdə yeni həyat başlanacaq.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

də ermənilərin mülki, dinc insanları hədəfə alınması, yaşayış yerlərinin dağıdılması dünyanın müxtəlif yerlərindən gəlmiş media nümayəndələrinin diqqətində oldu və yayımlanan reportajlarda ermənilərin törətdikləri hər bir vəhşilik dünyaya nümayiş etdirildi.

"AZƏRBAYCANDA SEPARATİZMİN KÖKÜ KƏSİLDİ VƏ SEPARATİZM - BU BƏLƏ BİZİM TORPAĞIMIZDA BİR DAHA BAŞ QALDIRA BİLMƏZ"

"2020-ci ildə ikinci Qarabağ müharibəsi başa çatanda bizim Bayrağımız Şuşada və azad edilmiş digər ərazilərdə qaldırılanda biz hamımız yaxşı bilirdik ki, işimiz yarımçıq qalıb. Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam bərpa

bizim torpağımızda bir daha baş qaldıra bilməz".

Azərbaycan tərəfi qanunsuz erməni qüvvələrinin mövcudluğuna son qoymaq və bütün ərazilərdə tam suverenliyi bərpa etmək məqsədilə, Qarabağ bölgəsində 24 saat ərzində antiterror tədbirləri həyata keçirdi. Azərbaycan Ordusunun Qarabağda başladığı ötən ilin 19 sentyabr tarixindəki lokal xarakterli antiterror tədbirlərinin qısa müddətdə öz müsbət nəticəsini verməsi, separatçıların təslim olması növbəti qələbəmiz oldu. Azərbaycan Ordusu müasir hərbi texnologiyaları döyüş şəraitində uğurla tətbiq etməklə Ermənistanın Qarabağdakı bütün hərbi infrastrukturunu və hərbi texnikasını sıradan çıxardı. Azərbaycan Ordusu döyüş meydanında böyük şücaət, qəhrəmanlıq

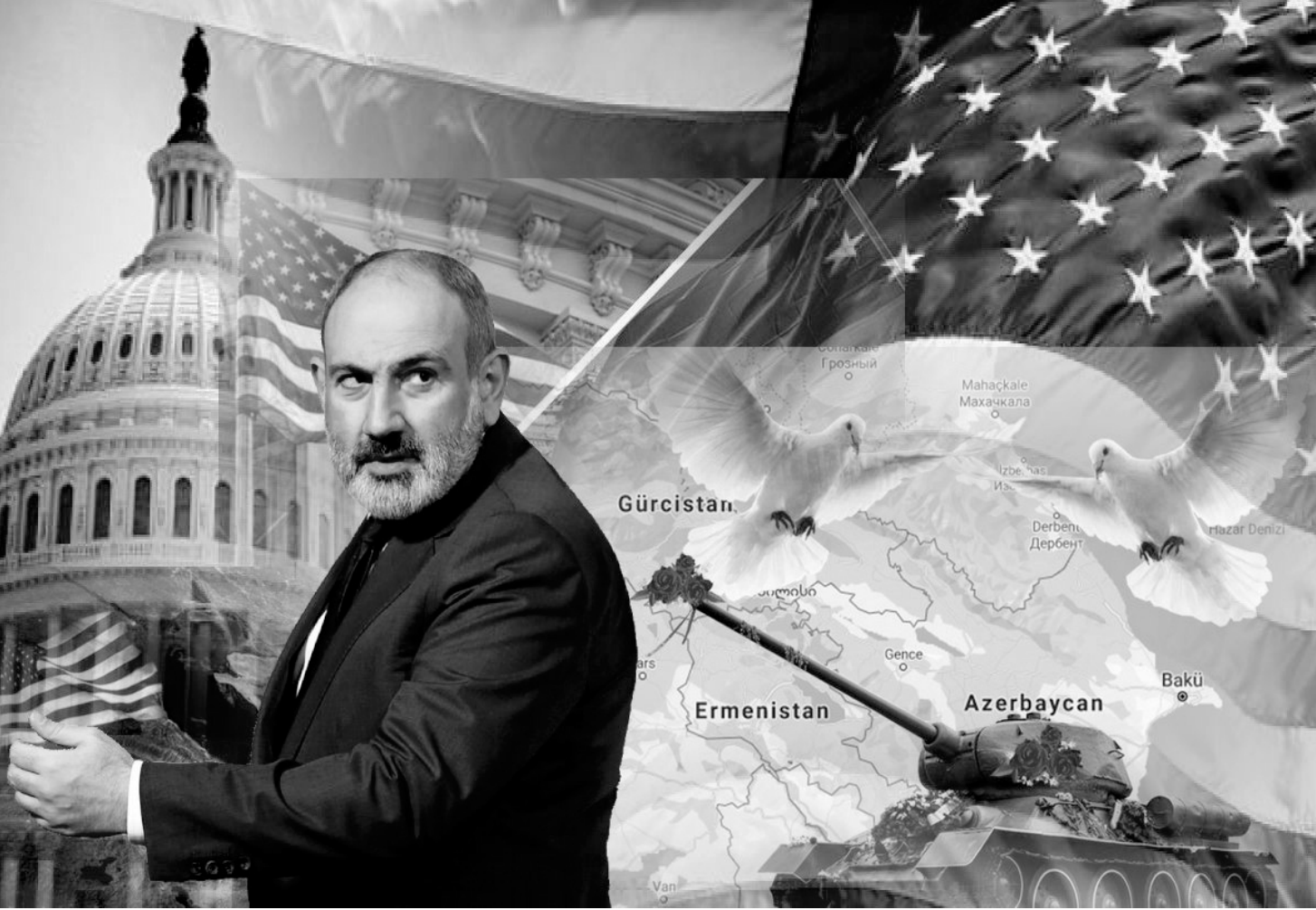
Şülh danışıqları, şülh gündəliyi ümumilikdə, Cənubi Qafqaz üçün günün ən aktual, ən vacib məsələsi olsa da, Ermənistan tərəfinin davranışları səbəbindən müəyyən ləngimələr yaranır. Sözsüz ki, həmin ləngimə heç də təsadüfi sayıla bilməz və bunun məlum səbəbləri var. Görünən odur ki, rəsmi İrəvan hələ də şülhə tələsmir, Qərbin oyunlarına alət olmaqda davam edir və beləliklə də öz şansını heç də düzgün dəyərləndirmir.

məhəl qoymur və ikitərəfli danışıqların tərəfində olduğunu açıq-aşkar şəkildə bəyan edir. Ağ Ev Azərbaycanla ultimatum dili ilə danışmağa çalışaraq, ABŞ-ın demokratik administrasiyasının açıq-aşkar qərəzli mövqeyini ortaya qoymuş olur. Bunu isə suveren, müstəqil ölkə olan Azərbaycan qətiyyənlə qəbul etmir və bundan sonra da etməyəcək. Amma Kreml isə tamamilə fərqli yanaşma sərgiləyir və məhz tərəflərə öz iradəsini

təşəbbüsünü, ələlxüsus da ikitərəfli danışıqlara hörmətlə yanaşmasını müsbət qiymətləndirir və qənaətbəxş hesab edir. "Azərbaycan Rusiyada və digər yerlərdə Ermənistanla danışıqlara həmişə hazır olub", deyərək Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Ayxan Hacızadə TASS Agentliyinə Moskvanın məhz tərəflərin görüşünü təşkil etməyə hazır olmasını şərh edərkən bildirib. Bu o deməkdir ki, rəsmi Bakı konstruktiv ikitərəfli danışıqlara hörmətlə yanaşan tərəfə müsbət münasibət göstərir və bu yanaşmanı layiqincə dəyərləndirir. Ermənistan isə tamamilə fərqli şəkildə davranır və heç də ikitərəfli danışıqlarda maraqlı kimi görünmür.

Şansı düzgün dəyərləndirməmək ermənilər üçün bölgədə marginalaşmış vəziyyətdə qalmaq deməkdir

Azərbaycanın xoşməramlı jest etməsi, daha dəqiq desək, bu ilin noyabrında Bakıda keçiriləcək COP29 konfransında iştirak etmək üçün Ermənistan rəhbərliyinə dövlət göndərməsi həqiqətən də böyük addımdır. Əslində, bu xoşməramlı təklif, yaxud dövlət Azərbaycanın şülh təklif edən tərəf olduğunu növbəti dəfə təsdiq edir. Doğrudur, Ermənistan tərəfi avqust ayı ərzində bu barədə düşünməyə söz verib. Ermənistanla məxsus mətbuat səhifələrində yayılan məlumatlardan bəlli olur ki, erməni baş nazir Nikol Paşinyan bu barədə, bu təklif, bu dövlət barədə müzakirələr də aparmaq niyyətindədir. Hər halda, daxili auditoriyadan çəkinən biri kimi Ermənistan lideri öz ölkəsinin ictimaiyyətinə bu təklifi dəyərləndirməyin vacibliyini həzm etdirmək fikrindədir. Çünki qorxur ki, bunu daxili auditoriyaya qəbul etmədən böyük narazılıqla qarşılaşa bilər. Sözsüz ki, narazılıqdan da özüne, öz hakimiyyətinə görə çəkinir və buna görə də ehtiyatla davranır, ilk öncə ölkəsinin ictimaiyyətini bir növ, razı salmağa çalışır. Məsələ burasındadır ki, təkçə erməni baş

Ermənistan tərəfindən DÜZGÜN DƏYƏRLƏNDİRİLMƏYƏN ŞANS

Haylar Qərbin oyunlarına alət olmaqla, öz şanslarını əldən vermiş olurlar

Xatırladaq ki, Cənubi Qafqazın iki ölkəsi, Azərbaycan və Ermənistan arasında danışıqlarla bağlı Rusiyanın mövqeyi çoxdan bəllidir. Bəlli olan odur ki, rəsmi Moskva ölkələr arasında danışıqlar platforması kimi çıxış etməyə hazır olduğunu dəfələrlə bildirib. "Rusiya söz verib və Moskvanın imzaladığı sənəddə də yazılıb ki, Ermənistan və Azərbaycan arasında şülhün əldə olunmasına hər cür köməklik göstərəcək. Biz tərəflər arasında üstünlük verilən ikitərəfli formatda danışıqlar üçün platformamızın təqdim olunmasına davam etməyə hazırıq", deyərək Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsü Mariya Zaxarova həftəlik brifinqdə bildirib. Bu o deməkdir ki, Rusiya tərəfi danışıqlar üçün platforma təqdim etsə də, ikitərəfli formatda danışıqların tərəfdarıdır. Həm də Zaxarovanın sözlərindən belə aydın olur ki, Rusiya tərəflərin qərarına hörmətlə yanaşır və bunu doğru, eləcə də qəbul edilən hesab edir. "Biz iki müttəfiqimiz arasında balanslaşdırılmış sazişin bağlanmasını şülh memarlığının əsası hesab edirik. Onu kənardan kimə yox, region ölkələri qurmalıdır", deyərək Rusiya XİN rəsmisi tərəflərin özlərinin bu danışıqları ikitərəfli qaydada aparmaq niyyətinə ölkəsinin hörmətlə yanaşdığını aydın şəkildə ifadə edib. "Əlbəttə ki, bu, bütün tərəflər üçün məqbul olmalıdır.", deyərək Zaxarova bildirib və bununla da bəyan edib ki, rəsmi Moskva heç də

hansısa başqa niyyətdə deyil. Bununla belə Ermənistan tərəfi Rusiyanın mövqeyi ilə razılaşmaq niyyətində görünmür. Baxmayaraq ki, ruslar məhz bütün danışıqların ikitərəfli qaydada, özü də tərəflərin maraqları çərçivəsində aparılmasına tərəfdar olduqlarını bəyan edirlər və ölkənin XİN rəsmisi də bunu açıq şəkildə bildirir, amma haylar yenə də öz maraqları üçün çalışan Qərbə meyil edirlər. Beləliklə də rəsmi İrəvan, ümumilikdə erməni cəmiyyəti əlində olan şansını düzgün dəyərləndirmir və yenə də yanlış yolu tutur. Bir sözlə, haylar Qərbin oyunlarına alət olmaqla, öz şanslarını əldən vermiş olurlar.

Qərbi seçən Ermənistan hələ də səhvə yol verməklə, yanlış yolla davam etməkdədir

Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsünün sözlərindən açıq-aşkar şəkildə görünür ki, o, Moskvanın rolunun platformanın funksiyası ilə məhdudlaşdığını, eyni zamanda, ölkəsinin danışıqlarda moderator kimi iştirak etməyəcəyini bildirir. Diqqətə çatdırmaq ki, bu, Münhendə qurulan və Almatıda davam edən ənənəyə də tam uyğun gəlir. Amma qeyd etmək yerinə düşər ki, Vaşinqton bu qaydadan bir qədər kənara çıxır. Çox aydın şəkildə görünür ki, ABŞ özünü təvazökar olaraq göstərsə də, üçtərəfli formatı canlandırmağa çalışır. Yəni, amerikalılar iki ölkənin öz aralarında danışıqlarını istəmir və müdaxilə etmək niyyəti də göz önündədir. Bəli, rəsmi Bakı heç də buna

qətiyyənlə sırımağa cəhd belə etmir. Hətta bununla belə, Vaşinqtondan da daha çevik və yaradıcı yanaşma ortaya qoyur. Doğrudur, rəsmi Moskva belə bir yanaşma ilə Paşinyanın Rusiya ilə qarşılıqlı əlaqəyə hazırlığını da yoxlayır, Ermənistanın mövqeyini də. Amma əsas odur ki, ruslar heç də amerikalılar kimi qərəzli mövqedən və yalnız öz maraqlarından çıxış etmirlər. Buna baxmayaraq, Ermənistan Rusiyası deyil, Qərbi seçir və hələ də səhvə yol verməklə, yanlış yolla davam etməkdədir.

Ermənistan tamamilə fərqli şəkildə davranır və heç də ikitərəfli danışıqlarda maraqlı kimi görünmür

Ermənistanda keçirilən, daha dəqiq desək ABŞ-la birgə keçirilən hərbi təlimlər heç də rusların ürəyincə deyil. Rusiya XİN-in həmişə olduğu kimi, yenə də açıq şəkildə narazılığını bildirməsi bunu təsdiq edir. Hətta erməni baş naziri Nikol Paşinyanın, eləcə də onun hakimiyyət komandasının Moskvaya getmək niyyətində olmadığını müşahidə etmək də Kremlə razı sala bilməz. Amma hələ də rəsmi Moskva hayların ərköynlüyünə səbr nümayiş etdirir və hələ də danışıqların ikitərəfli qaydada aparılmasına tərəfdar olduğu bəyan edilir. Bütün bunların fonunda isə rəsmi İrəvan da vəziyyətdən sui istifadə edir. Rəsmi Bakı isə tamamilə fərqli mövqə ortaya qoyur və konstruktiv ikitərəfli danışıqlara hazır olduğunu ardıcıl şəkildə nümayiş etdirir. Heç şübhəsiz ki, Azərbaycan tərəfi Rusiyanın

baş nazir Paşinyan deyil, erməni cəmiyyəti özü başa düşməlidir ki, sözügedən konfransa, COP29 konfransına dövlət özü də Ermənistan üçün, erməni cəmiyyəti üçün, haylar üçün növbəti bir şansıdır. Bölgədə dalana dirənmiş, marginalaşmış vəziyyətdə olan bir ölkə üçün də, həmin ölkənin ictimaiyyəti üçün də belə bir beynəlxalq tədbirdə iştirak göydən düşmə sayılır, təbii ki, bunu ermənilər düzgün dəyərləndirmiş olsalar. Haylar bilməlidirlər ki, onlara belə bir təklif və dövlət olmaya da bilərdi və bu jest ölkəmizin xoşməramlılığını göstərir. Bilməlidirlər ki, imtina edəcəkləri, məkrli niyyətlərində ısrarlı olacaqları təqdirdə belə bir təklif, yaxud buna müvafiq bir dövlət bundan sonra olmaya da bilər. Başa düşməlidirlər ki, öz şanslarını düzgün dəyərləndirməyəcəkləri təqdirdə belə bir dövlət ümumiyyətlə, gözlemələri də mənasız olar. Bu isə hayların bölgədə daha da kənarda qalması, eləcə də dalana dirənmiş, marginalaşmış vəziyyətdə bundan sonra da qalması deməkdir. İstər ikitərəfli danışıqları, ələlxüsus, şülh gündəliyini ləngitmək, istərsə də Azərbaycanın təkliflərini düzgün qiymətləndirməmək Ermənistan üçün heç də arzuolunan nəticələr vəd etmir. Əksinə, yanlışlığa davam etmək, şülhə nail olmaq şansından istifadə etməmək haylar üçün, lap eləcə Ermənistan dövləti üçün xoşagəlməz sonluq deməkdir. İstənilən halda erməni cəmiyyəti öz şansını düzgün dəyərləndirməlidir, əks təqdirdə, yenə də yanlışlığa yol vermək onlara baha başa gələ bilər.

İnam Hacıyev

Çin diplomatiyası Ukrayna münaqişəsinin düyününü açmaq niyyətindədir. Pekin xüsusilə Qərbdə az ölkənin rəğbət bəslədiyi diplomatik gücdür. Bununla belə, Çin əla vasitəçi olmaq qabiliyyətini dəfələrlə sübut edib. İndi Çin diplomatiyası yeni problemlə - Ukrayna münaqişəsi ilə üz-üzədir. O, bu "çatlaması çətin qozun" öhdəsindən gəlməkdə qərarlıdır. Çinin istənilən addımı Qərbdə qıcıqla qarşılır, diplomatik güc olduğunu bildikləri üçün bu platformada Pekinlə üz-üzə oturmamağı məsləhət bilirlər.

demək olar ki, sülh mərhələsinə keçib. Tezliklə Suriya Səudiyyə Ərəbistanının idarə etdiyi Ərəb Liqasına qaytarıldı. Amma bu, hələ də Ər-Riyadın illərdir məhv etmək istədiyi "Əsədin Suriyası"dır. İndi onu geri qaytardılar, çünki o, artıq əsas düşmənin müttəfiqi kimi görünmür. Suriya İranın əhəmiyyətli müttəfiqi olaraq qalır, lakin İranın özü artıq əzəli düşmən deyil.

Yeməndə müharibə səngiyib və Səudiyyə Ərəbistanı oradakı zərbələri dayandırıb. Saysız-hesabsız terror aktları ilə demək olar ki, hər gün xəbərlərdə yer alan İraq indi o dövrlə müqayisədə "sülh vahəsi"dır.

Qərbdə heç kim, heç vaxt Çinə kredit verməyib, baxmayaraq ki, bu, əsasən Çinə bağlıdır. Çin dip-

Çinin sülh məramı

Bununla belə, bir çox ölkələr Çinin rəqibləri arasında deyil və onun dostlarının olduğu cəbhədə qərarlaşmağı üstün tuturlar. Bilirlər ki, Çin münaqişələri və mübahisələri, o cümlədən indiyədək həll edilməyən problemləri çözməyə qadir ölkədir.

Yaxın Şərqi iki and içmiş düşməni olan sünni Səudiyyə Ərəbistanı və şiə İran regionda hökmranlıq üçün o qədər yarışdılar ki, oradakı demək olar ki, bütün münaqişələr onların düşmənciliyi və ambisiyaları ilə əlaqələndirilə bilərdi. Suriyada yüz minlərlə insanın həyatına son qoyan dəhşətli müharibə, İraqdakı münaqişə, Yemən müharibəsi - bütün bu münaqişələr bu və ya digər şəkildə Ər-Riyad və Tehranla bağlı idi. Yaxın Şərqi sülh gətirmək üçün Fars körfəzinin hər iki tərəfində bir-birinə dik baxan bu iki rəqib müsəlman dövləti arasında gərginliyi azaltmaq lazım idi.

Qərb bu problemin çözmündə aciz qaldı, əksinə daha çox zərər verdi, çünki bu münaqişəni söndürmək onun maraqlarına uyğun deyildi. İki fundamentalist gücdən Qərb fundamentalizmdə xüsusilə canfəşanlıq edən, yeni Səudiyyə

Pekin İrani Səudiyyə Ərəbistanı ilə, HƏMAS-ı Fəthlə barışdırıb, indi əsas problem Ukrayna və Rusiyadır

diplomatiya söyləri nəticəsində nə qədər insanın həyatının xilas edildiyini sözün həqiqi mənasında sayə bilərsiniz. Lakin Pekin nainki

Ərəbistanını seçdi. O, sadə bir səbəbdən onun tərəfini tutdu: İran 1979-cu ildə nəzarətdən çıxdı, qərbyönlü hökuməti devirdi. Həqiqi vasitəçi Çin meydana çıxmasaydı, Yaxın Şərqdə proxy münaqişələrin nə qədər alovlanacağı belli deyildi.

Çin bir çox geosiyasi ekspertin qeyri-mümkün hesab etdiyi işi nisbətən qısa müddət ərzində həyata keçirə bildi. Çin İran və Səudiyyə Ərəbistanını ən azı o dərəcədə barışdırdı ki, Pekindəki danışıqlardan sonra bu ölkələr əvvəllər uzun illər kəsilməmiş diplomatik əlaqələri yenidən qurdular. Bu o demək deyil ki, uzun müddətdir yaranan bütün inamsızlıq dərhal aradan qaldı, əksinə normallaşma istiqamətində böyük addım atıldı. Müsbət nəticələr dərhal Yaxın Şərqdə hiss olundu. Suriyada müharibə qanlı mərhələdən

təriflənmədi, hətta ona daha böyük inamsızlıq və qorxu ilə baxmağa başladılar. Çin birdən-birə daha da böyük "problem"ə çevrildi və qərblilər düşündülər ki, onun qarşısını almaq lazımdır.

Təbii ki, Çinin aktiv diplomatik fəaliyyətinin arxasında tək cə alt-ruiizm deyil, həm də çox spesifik maraqlar dayanır. Amma məsələ ondadır ki, bu maraqlar münaqişə ilə parçalanmış dünyaya xeyir verir. Əslində, böyük iqtisadi ambisiyaları olan Çinin hamıdan çox maksimum sülhə, bütün regionlara maksimum çıxışa ehtiyacı var: Afrika, Yaxın Şərq, Avrasiya... Sonda bəlkə də Çin can atdığı sülhdən faydalanacaq. Amma dünyanın o biri qütbü - Qərb Çinə qarşı hələ də inamsızdır.

Ardı Səh. 6

Çinin sülh məramı

Ukraynanın xarici işlər naziri Dmitri Kuleba Çinə səfər edib, onu çinli həmkarı Vanq Yi qəbul edib, Rusiya ilə silahlı münaqişəyə son qoymaq üçün "ortaq dil" tapmağa çalışdığını vurğulayıb. Ümumiyyətlə, bu, Ukraynada hərbi əməliyyatlar başlayandan bəri Ukrayna xarici işlər nazirinin Çinə ilk səfəridir. Ukrayna rəsmisinin öz dilindən "silahlı münaqişənin başa çatması" haqqında nəse eşitməyin özü artıq bir şey deməkdir, çünki indiyədək bizə yalnız ısrarla deyirdilər: Ukrayna tam qələbə qazanmayana qədər müharibə bitməyəcək, yeni, Rusiya qüvvələri işğal olunmuş ərazilərindən tamamilə çıxarılacaq.

Maraqlıdır ki, Vanq Yi və Dmitri Kuleba Pekində deyil, Quançjouda görüşüblər. Quançjou ölkənin cənubunda yerləşən böyük Çin ticarət və istehsal şəhəridir. Bu, Çin sülh diplomatiyasının necə həyata keçirilməsi baxımından diqqətəlayiqdir. Çin müharibə edən tərəflərə nəhəng iqtisadi potensialını nümayiş etdirir və onları fərqli yol - qarşılıqlı fayda üçün sülh və əməkdaşlıq yolunu seçməyə çağırır, eyni zamanda, özü də onlar üçün iqtisadi çiçəklənmə imkanlarının açılmasını təmin edir.

Əvvəli-Səh-5

Bütün bunlara rəğmən Çin daha da irəli gedir və onun fəaliyyət yolu (latınca "modus operandi") artıq formalaşır. Aylarla davam edən uzun "sessiyalar" keçirmək onun təzi deyil. Onun uğuru birdən-birə gəlir. Bu həftə daha bir böyük uğuru ilə yadda qaldı, əbədi düşmən olmağa and içmiş iki əzeli rəqib –

qını məhv etmək və ya mümkünse güc tətbiq etməkdir ki, onlar Sinaya qaçsınlar. Sonra sahilyanı anklav tamamilə İsrailin nəzarətinə keçsin.

FƏTH və HƏMAS arasında barışıq sülhə doğru mühüm addımdır, belə ki, Qərb İsrailin də zahirən qarşı çıxdığı Qəzzada sırf sadıq qüvvələri hakimiyyətə gətirmək planı-

Çin öz faydalı diplomatiyasından başqa harada istifadə edə bilər? İndi sülhə ən çox ehtiyac duyulan yerdə; müharibənin dünya müharibəsinə çevrilməsi real təhlükəsi olan yerdə.

HƏMAS və FƏTH Pekində ümumi dil tapa bilsinlər. Qəzza zolağından HƏMAS və işğal olunmuş İordən çayının qərb sahilindən

nı həyata keçirə bilməyəcək. HƏMAS və FƏTH-in birgə fəaliyyəti BMT-də və ya başqa yerlərdə İsrailin təcavüzünü dayandırmaq üçün təzyiqləri artırmağa kömək edə-

Şübhəsiz ki, Ukraynada silahlı münaqişənin başlanmasında ideologiya və geosiyasət iştirak edirdi, lakin sonda bütün bu "qatlar" aradan qaldırıldı, yalnız iqtisadi səbəblər qaldı. Bu, belə danışıqlarda uğur qazanmaq üçün Çin "xərçisi"dir. Ukrayna münaqişəsi "qırılmayan bərk qoz" olsa da, həll edilməyəcək bir məsələ də deyil.

Təbii ki, Kiyevin ümumiyyətlə Çinə öz baş diplomatını göndərməsi, hətta Qərbin getdikcə anti-Çin kampaniyası apardığı bir vaxtda Pekini Ukraynadakı silahlı münaqişənin Rusiyanın sponsoru kimi ifşa etməyə çalışması da maraqlıdır. Qərb iddia edir ki, Çin Rusiyaya silah üçün komponentlər göndərir və s. əslində Çin, xüsusən də Qərb dövlətlərinin Ukraynaya münasibəti ilə müqayisədə bu məsələdə neytral mövqe tutur.

Qərb təbii ki, İran-Səudiyyə barışığınan və HƏMAS-ın Fəthlə barışmasından narazı olduğu kimi, Kulebanın Çinə getməsindən də narazıdır. Lakin Qərb bununla barışmalı olacaq, çünki onun müdaxilə etmək imkanı olmadığı aydındır. Əks halda, Kuleba Quançjouda olmazdı! Ukraynanın xarici işlər naziri səfərdən qayıdıandan sonra deyib: "Mən əminəm ki, Ukraynada ədalətli sülh Çinin strateji maraqlarına cavab verir və Çinin global sülh qüvvəsi kimi rolunu vacibdir".

Bu sözlərə əlavə ediləcək bir şey yoxdur, çünki Dmitri Kuleba bir cümlə ilə çox şey söyləyib. İndi yalnız nəticəni gözləmək və ümid etmək olar ki, Çin sülh diplomatiyası indiyə qədər gördüyümüzden daha güclü olacaq!

V.VƏLİYEV

Fəth adlı iki fələstinli qrupun başçıları Çinin vasitəçiliyi ilə barışıq və Fələstin ərazilərinin birgə idarə olunması barədə razılığa gəliblər. Bu, fələstinli qruplar arasında barışıq yolunda irəliləyiş doğru atılmış mühüm addımdır və eyni zamanda, İsrail və onun müttəfiqlərinin silahlı planlarına güclü zərbədir. İsrail Amerika Birləşmiş Ştatlarının xeyir-duası ilə Qəzza Zolağını yerlə-yeksan etməklə HƏMAS-ı tamamilə məhv etmək istəyir və belə hesab edilir ki, İsrailin əsl məqsədi orada yaşayan bütün Fələstin xal-

cək. Xüsusilə İsrailin ABŞ-dan belə güclü və qeyd-şərtsiz dəstək aldığı bir şəraitdə bu, asan olmayacaq. Lakin israililər Qəzzaya təcavüzlərinin ən azı siyasi baxımdan uğursuzluğa məhkum olduğunu anlayanda İsrailin fələstinliləri əbədi olaraq döyüşmək və öldürmək istəməməsi ehtimalı artır.

Çin öz faydalı diplomatiyasından başqa harada istifadə edə bilər? İndi sülhə ən çox ehtiyac duyulan yerdə; müharibənin dünya müharibəsinə çevrilməsi real təhlükəsi olan yerdə. Çin diplomatiyası üçün növbəti pro-

blem, təbii ki, Ukraynadakı silahlı münaqişədir.

Pekin artıq bu məsələdə müəyyən səylər göstərir və müəyyən irəliləyiş əldə edib. Aydındır ki, digər hallarda olduğu kimi, Pekin hər bir uğurlu addım haqqında danışmağa tələsməyəcək, lakin o, açıq şəkildə bunun üzərində çox çalışır və bir gün Çinin bizi çox təəccübləndirməsi şansı var, eynilə Səudiyyə Ərəbistanı-İran və Həmas-Fəth yaxınlaşması kimi.

İki gün öncə çox maraqlı hadisə baş verib, Ukraynanın baş diplomatı,

Türkiyə BRİKS-ə qoşula bilərmə?

Dünya hələlik şərti olaraq iki qütbə bölünüb, Qərbbə qarşı BRİKS. Bir tərəfdə ABŞ və Avropa İttifaqı, hələlik tikintisi gedən digər sängərdə isə Braziliya, Rusiya, Hindistan, Çin və Cənubi Afrika Respublikasının özəyini təşkil etdiyi BRİKS təşkilatı. Qərbin rəqiblərinin sırasına qoşulan dövlətlərin sayı da artmaqdadır. Buna səbəb hələlik yeni təşkilatın üzv dövlətlərin maraqlarına yanaşma tərzidir. Belə görünür ki, ən azından BRİKS üzvləri basqıdan, yersiz müdaxilələrdən uzaqda qalacaqlar və əsasən münasibətlərin kökündə iqtisadi yanaşmalar üstünlük təşkil edəcək.

Lakin sonradan dünya səhnəsində baş verən hadisələrə görə bu proses təxirə salınıb və Ankara təşkilata üzv olmağa yenidən marağ göstərir. Türkiyə BRİKS-ə qoşulmağa ciddi marağ göstərmiş və bunu beynəlxalq nüfuzunu və iqtisadi potensialını gücləndirmək yolunda mühüm addım kimi qiymətləndirib. Bu istək iqtisadi, siyasi və geostrateji aspektlərlə bağlı bir sıra əsas amillərdən irəli gəlir. Bölgənin ən böyük iqtisadiyyatlarından birinə malik Türkiyə iqtisadi əlaqələrini şaxələndirməyə və sürətlə inkişaf edən ölkələrlə əməkdaşlığı gücləndirməyə çalışır. BRİKS-ə qoşulmaq geniş bazara çıxış və inkişaf etməkdə olan dünyanın aparıcı iqtisadiyyatları ilə ticarət və investisiyaları artırmaq imkanları verəcək. Bu, qlobal iqtisadi çağırışlar və

lif regionlar və ölkələr arasında daha bərabər paylandığı çoxqütblü dünya ideyasını fəal şəkildə dəstəkləyir. BRİKS çoxqütblülük və ədalətli global idarəçiliyin tərəfdarıdır ki, bu da öz müstəqilliyini Qərb ölkələrindən və Avropa İttifaqı və NATO kimi bloklardan gücləndirməyə çalışan Türkiyə üçün cəlbedici platformadır. Türkiyə iqtisadi inkişaf, alternativ maliyyə institutlarına çıxış, siyasi müstəqillik, geostrateji maraqlar və artan beynəlxalq təsir kimi bir neçə səbəbə görə BRİKS-ə qoşulmağa çalışır. BRİKS-ə qoşulmaq Türkiyə üçün yeni imkanlar açacaq, onun dünya səhnəsindəki mövqeyini gücləndirəcək və dünya işlərində daha balanslı və bərabər iştirakını təmin edəcək. Bu, Türkiyənin dünyada daha fəal rol oynamasına və balanslaşdırılmış global sistemin yaradılmasına töhfə verərdi. Ankaranın BRİKS-ə qoşulmasının bütün faydalarına baxmayaraq, bu

prosesi çətinləşdirən ciddi maneələr də var.

Məsələn, daxili siyasi reallıqlar, iqtisadi məsələlər və Qərbin xarici təzyiqləri. Ankaranın Qərb ölkələri ilə sıx hərbi və iqtisadi əlaqələri var ki, bu da onun BRİKS-ə daxil olması məsələsini çətinləşdirir. Türkiyənin qrupa üzv olmaq qərarı ABŞ və onun BRİKS-i beynəlxalq aləmdəki hökmranlıqlarına təhlükə hesab edən Qərb müttəfiqləri tərəfindən güclü təzyiqlə səbəb ola bilər. Lakin uzunmüddətli perspektivdə BRİKS-ə üzvlük Türkiyə üçün yeni imkanlar açır və dünya nizamının transformasiyasını nəzərə alaraq, Ankaraya gələcəkdə güclü mövqə tutmağa imkan verə bilər. Beləliklə, Türkiyə müsbət və mənfi tərəflərini ölçüb-biçəcək, öz

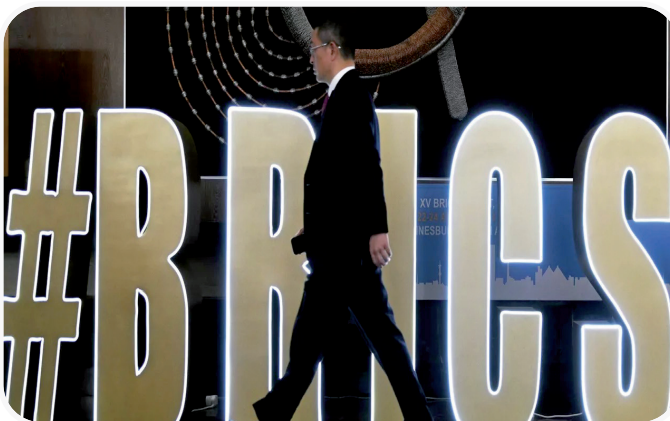

Bu təşkilatdakı münasibətlər ölkələri o qədər ovsunlayıb ki, hətta bəzi ölkələr əvvəl təmsil olunduqları düşərgə ilə bağlarını qırmaq qərarına gəliblər...

Türkiyənin xarici işlər naziri Hakan Fidanın ölkənin BRİKS-ə qoşulmaq istəyi ilə bağlı bəyanatı dünya mediasının diqqətini çəkib. InfoBRICS-in analitiki Haryanto Martahinin fikrincə, bu istəyi Ankaranın çoxqütblü dünya ideyasını dəstəkləməsi və Qərb bloklarından müstəqilliyini gücləndirmək istəməsi ilə izah olunur. Bu ayın əvvəlində Türkiyənin xarici işlər naziri Hakan Fidan Çinə səfəri zamanı bu məsələyə toxunaraq bildirdi ki, əlbəttə, biz BRİKS-ə üzv olmaq istərdik. Gəlin görək bu il nəyə nail ola bilərik. Bu məsələ BRİKS xarici işlər nazirlərinin Nijni Novqorodda Hakan Fidanın da iştirak etdiyi toplantıda da müzakirə olundu. Türkiyənin qoşulmaq istəyi yeni deyil - 2018-ci ildə Türkiyə lideri Rəcəb Tayyib Ərdöğanın iştirak etdiyi BRİKS sammiti zamanı Rusiya prezidenti Vladimir Putin Ankaranın 2022-ci ildə təşkilata üzv ola biləcəyini bildirdi.

qeyri-müəyyənlilik şəraitində, tərəfdaşlığının şaxələndirilməsinin dayanıqlı artımın əsas amilə çevrildiyi şəraitdə xüsusilə vacibdir. Türkiyə də fəal olaraq Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankı kimi Qərb maliyyə qurumlarının tətbiq etdiyi maliyyə çətinlikləri və məhdudiyətlərlə üzləşib. BRİKS-ə qoşulmaq Türkiyəyə Yeni İnkişaf Bankına və Şərti Ehtiyat Mexanizminə çıxış imkanı verəcək, ona daha əlverişli şərtlərlə və daha az siyasi öhdəliklə maliyyə əldə etməyə imkan verəcək.

Bu, xüsusilə iqtisadi müstəqilliyini qoruyub saxlamaq və xarici təzyiqləri minimuma endirmək istəyən ölkə üçün doğrudur. Türkiyə güc balansının müxtə-

üçün maksimum fayda əldə etməyə çalışacaq. Türkiyə hakimiyyətinin BRİKS ölkəsinə qoşulmağa qərar verməsi təəccüblü olmayacaq, çünki bu, Ərdöğanın öz dövlətinin maraqlarına uyğun suveren xarici siyasət yürütmək paradigmasına uyğundur.

V.VƏLİYEV

Elçin Bayramlı

Cəzasız buraxılan körpə qatilləri

2024-cü ilin ilk yarısı üçün 42 mindən artıq abort faktı qeydə alınıb. Bu, ildə 80 min abort cinayəti deməkdir. Bu göstərici artıq SOS signalıdır. Bir neçə il əvvəllə nisbətən abort sayında 2 dəfə artım olub ki, bu fakt qorxunc bir faciəvi vəziyyəti açıq şəkildə göstərir. Bu hələ də rəsmi qeydiyyata alınan hallardır. Real rəqəmin dəfələrlə çox olduğu güman edilir.

Abortlar faktiki olaraq qətl hadisəsidir. Bu, hələ doğulmağa imkan tapmamış körpələrə qarşı fiziki terror, ananın sağlamlığının məhv edilməsi deməkdir. Abortlar bir cəmiyyəti xəstə vəziyyətə salır, demografik vəziyyəti ağırlaşdırır, milli genofondu məhv edir. Yəni, abort ən qorxunc və ən dəhşətli bələdir. Xüsusən də, selektiv abortlar daha təhlükəlidir, hansı ki biz bu sahədə dünyada ilk yerlərdən birini tuturuq.

Səbəblərə gəldikdə, burada sosial problemlərlə yanaşı, mənəvi psixoloji problemlər də mühüm rol oynayır. Şəxsən mən hesab edirəm ki, abortların arasında ən çoxu elə mənəvi səbəblərdən yaranan abortlardır ki, burda da cəmiyyətin əxlaqi dəyərlərinin getdikcə daha çox deqradasiya olduğunu görürük.

Ana bətnindəki körpələrin abort edilərək öldürülməsinin heç bir bəraəti ola bilməz. Yalnız doğuşun qadının həyatına təhlükə törədəcəyi halda mümkün sayıla bilər. Müşahidələrə görə, abortların yalnız 1-2 faizi son məcburiyyət halında edilir.

Tibbi araşdırmalara görə, ana bətnindəki embrionun ürək döyüntüləri 18 gündən sonra başlayır, 40 gün sonra baş beyinə impulsın gətirdiyi müşahidə olunur, 6-7 həftədən sonra müstəqil hərəkətə başlayır. Yeni söhbət tam bir insandır. Yəni, ana bətnindəki uşağı öldürməklə, küçədəki hər hansı bir şəxsi öldürmək arasında heç bir fərq yoxdur. Maraqlıdır ki, qanunlar hər hansı bir qətlə ağır cəzalar verdiyi halda, körpələrin göz qabağında açıq şəkildə qətlə heyata keçirildikdə buna nə qanun, nə də bir başqası reaksiya verir. Açıq şəkildə ölkədə hər gün yüzlərlə qətl törədilir. Buna görə cinayət məsuliyyətini ölməyindən kim necə istəyir eləcə də hələ doğulmamış körpəsini öldürür.

Abortun vurduğu ziyanlardan biri də gələcəkdə anormal, fiziki və əqli qüsuru olan uşaqların doğulmasıdır. Anaların əvvəllər tez-tez abort etməsi ilə əlaqədar hər il minlərlə uşaq vaxtından qabaq doğulur və bu uşaqlar çox zəif və qüsurlu olur.

Bu gün dünyada mövcud olan dinlər də abortu qadağan edir. Yalnız doğuşun qadının həyatına təhlükə törədəcəyi və sağlamlığına zərər vuracağı halda bu, mümkün sayılır. Abortların sayına görə ən aşağı göstərici dinin hakim olduğu ölkələrdədir. Belə ölkələrdə il ərzində 1000 qadına 10 abort düşür. Digər ölkələrdə bu göstərici hər 1000 qadına 20-80 abort arasında dəyişir.

Bəzi ölkələrdə abortların edilməsinə qarşı daha mühafizəkar qanunlar var. Hətta, bəzi Avropa ölkələrində belə, abort etmək qadağandır və abort edən şəxs sərbəst cəzalandırılır.

Azərbaycan qanunvericiliyində aborta məcbur və təhrik etməyə görə islah-əmək koloniyalarında cəza nəzərdə tutulub. Lakin könüllü aborta görə cinayət məsuliyyəti yoxdur. Faktiki olaraq, abort birbaşa qətl hadisəsidir, insan öldürməyə görə verilən cəzalar burada da tətbiq edilməlidir. Uşaq qatilləri ciddi cəzalandırılmalıdır, burada iştirak edən həkim də, ailə üzvləri də.

Abortlar geniş planda baxıldıqda milli təhlükəsizlik məsələsidir. Bu proses gələcəkdə ağır fəsadlar verəcək. Bunun qarşısını almaq üçün nə dövlət, nə də cəmiyyət heç bir tədbir görmür. El arasında "arvad-uşaq komitəsi" adlandırılan orqan dövlətin pullarını boş yere xərcləməklə məşğuldur və bu sahədə heç bir effektiv iş görmür, hansısa ciddi təbirlər həyata keçirmir, nəzarət etmir.

Bu milli fəlakətdən xilas olmaq üçün təcili şəkildə dövlət bu məsələ ilə bağlı ya xüsusi proqram qəbul etməlidir, ya da bu sahə üzrə geniş səlahiyyətlərə malik xüsusi dövlət orqanı yaradılmalıdır. Bu sahəyə çox ciddi nəzarət olunmalıdır və çox sərt cəzalar qoyulmalıdır.

Azərbaycanda həyata keçirilən dövlət siyasəti, yeni layihələrin icrası ölkəmizi müasir məkana çevirməklə yanaşı, onun dünyada tanınmasına geniş imkanlar açıb. Mövcud inkişaf nəticəsində müasirləşən, modernləşən Azərbaycan innovasiyalar, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, kosmik əlaqələndirmələr ölkəsi kimi dünyada özünəməxsus yer qazanıb.

İnformasiya müstəqilliyinin və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, ölkəmizdə kosmik sənayesinin inkişaf etdirilməsi və beynəlxalq kosmik məkana inteqrasiyası qısa bir zamanda böyük uğurlarla nəticələnib. Sözsüz ki, genişmiqyaslı islahatların davamlı olması, dövlətimiz tərəfindən ayrılan diqqətin məntiqi nəticəsidir ki,

"Bizim yolumuz inkişaf yoludur, tərəqqi yoludur"

Azərbaycan innovativ inkişafa yol açan dövlətə çevrilir. Azərbaycanda İKT-nin inkişafı ilə bağlı ən prioritet sahələrdən biri olan kosmik sənayenin inkişaf etdirilməsi istiqamətində qısa bir zamanda mühüm addımlar atılıb. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bildirdiyi kimi, "Hər bir ölkənin uğurlu, dayanıqlı inkişafı üçün informasiya-kommunikasiya texnologiyaları sahəsi həlledici rol oynayacaqdır. Mən buna əminəm. Mən çox şadam ki, biz bu istiqamətdə bütün işləri planlı, məqsədyönlü şəkildə aparırıq. Bütün addımları atırıq ki, ölkəmiz daha da güclənsin, Azərbaycan daha da müasir dövlətə çevrilsin".

"MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİ SÜRƏTLƏ, HƏRTƏRƏFLİ

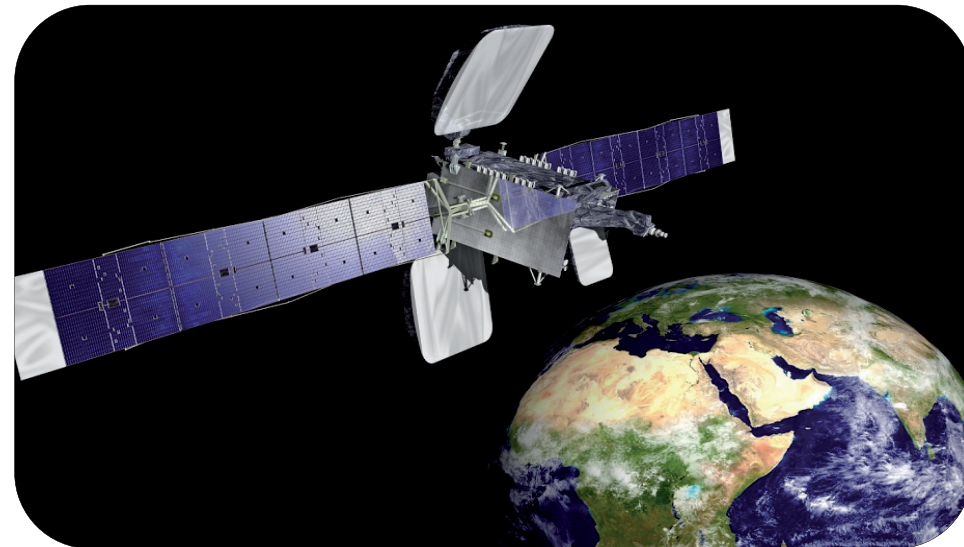

INKIŞAF EDİR VƏ BİZ ARTIQ KOSMİK KLUBUN ÜZVÜYÜK"

2008-ci ildə "Azərbaycanda kosmik sənayenin yaradılması və telekommunikasiya peyklərinin orbitə çıxarılması", 2009-cu

ildə ölkədə "Kosmik sənayenin yaradılması və inkişafı üzrə Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi haqqında" Prezident İlham Əliyevin sərəncamları kosmik sənayenin inkişafında mühüm rol oynadı. Reallaşan tədbirlərin davamı olaraq 2010-cu ildə dövlət başçısı tərəfindən "Azerkosmos" Açıq

Səhmdar Cəmiyyətinin təsis edilməsi haqqında Sərəncamı böyük əhəmiyyət kəsb etmiş oldu. Əlbəttə ki, Azərbaycanın və Qafqazın ilk peyk operatoru "Azerkosmos" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılmasında əsas məqsəd telekommunikasiya peykinin orbitə çıxarılması, idarə edilməsi və istismarının həyata keçirilməsi idi ki, bu məqsədə də qısa zamanda nail olundu. Azərbaycan həyatında tarixi hadisəyə çevrilən ilk telekommunikasiya peyki "Azerspace-1" və yer səthinin müşahidə peyki "Azersky"nin orbitə çıxarılması Azərbaycanın kosmik ölkələr sırasında yer alması ilə nəticələndi. Bununla bağlı Azərbaycan Prezidenti bildirmişdir: "Bu hadisə onu göstərir ki, müstəqil Azərbaycan dövləti sürətlə, hərtərəfli inkişaf edir və biz artıq kosmik klubun üzvüyük".

Ölbəttə ki, bu böyük əhəmiyyətə malikdir. "Azerspace-1" peyki Afrika, Avropa, Mərkəzi Asiya və Yaxın Şərqdə 50-dən artıq ölkəni birləşdirən məkanda mühüm informasiya ötürücüsü roluna malikdir. Mənbələrdə qeyd olunduğu kimi, çəkisi təxminən 3 200 kiloqram olan "Azerspace-1" Malayziyanın "Measat Satellite Systems" şirkəti tərəfindən istifadə olunan və "Azerkosmos" ASC-yə icarəyə verilən 46° Şərq uzunluq dairəsində geostasionar orbitdə yerləşir. Peykimizin istismar müddəti azı 15 il təşkil edir.

"BU GÜN AZƏRBAYCAN TELEKOMMUNİKASIYA SAHƏSİNDƏ XARİCİ TƏRƏFDAŞLARDAN ASILILIĞINI TAM ARADAN GÖTÜRÜBDÜ"

Bildiyimiz kimi, "Azersky" peyki ilə dünyanın istənilən nöqtəsinin yüksək ayırdetməli peyk təsvirlərinə çıxışı mümkündür. Məlum olduğu kimi, bu peykin xidmətlərindən müdafiə və təhlükəsizlik, kənd təsərrüfatı, ekologiya və ətraf mühit, xəritəçəkme,

infrastrukturun planlaşdırılması və monitorinqi, kadastr məlumatlarının yenilənməsi kimi sahələrdə istifadə olunur. "Azerspace-1" peyki vasitəsilə Azərbaycanın bütün televiziya və radio kanalları keyfiyyətli yayıma başlayıb. Azərbaycanın ilk telekommunikasiya peyki kommersiya xarakterli və gəlirlili bir layihədir. Onun resurslarının 60 faizdən çoxu kommersiya yönümlü istifadə olunur. Xatırladaq ki, peykin gəlirlərinin istismar müddəti ərzində təqribən 650 milyon dolları təşkil edəcəyi nəzərdə tutulub.

"Azerspace-1" peykinin əhatə etdiyi regionlarla əməkdaşlığı gücləndirməyə şərait yaradıb. Artıq "Azerspace-1" peyki vasitəsilə Azərbaycan, türk, ingilis, gürcü, fars, ərəb və digər dillərdə 120-dən artıq televiziya kanalı yayımlanır.

Üçüncü peykimiz olan "Azerspace-2"nin orbitə buraxılması da böyük əks-səda doğurdu. Cənab Prezidentin bildirdiyi kimi, Bizim yolumuz inkişaf yoludur, tərəqqi yoludur və bu gün Azərbaycan dünyada müasir texnologiyaların inkişafında öz dəyərli sözünü deyir: "Azerspace 2" telekommunikasiya peykinin orbitə çıxarılması bizim növbəti tarixi qələbəmizdir. Bundan sonra da Azərbaycan yalnız uğurlar, qələbələr yolu ilə gedəcək". "Azerspace-2" peyki Avropa, Mərkəzi və Cənub-Qərbi Asiya, Yaxın Şərq və Tropik Afrika ölkələrini əhatə edir. "Bu peyklərin çox böyük əhəmiyyəti var. İlk növbədə, Azərbaycan informasiya təhlükəsizliyi baxımından daha da önəmli addım atır", deyən Azərbaycan Prezidenti bildirib ki, bu gün peyklərimiz vasitəsilə Azərbaycan telekanalları dünyaya öz verilişlərini təqdim edə bilərlər: "Bu gün Azərbaycan telekommunikasiya sahəsində xarici tərəfdaşlardan asılılığını tam aradan götürübdür".

Məlumdur ki, Azərbaycanda kosmik sənayenin yaradılması iqtisadi cəhətdən böyük səmərə vəd edir. 2018-ci ilin sentyabr ayında orbitə buraxılan "Azerspace-2" peyki kommersiya istifadəsinə 2019-cu ildən başlandı. Vurğulayaq ki, layihə 190 mln. dollara başa gəlib. Peykin istismar müddəti isə 20 ildir. Onu da bildirək ki, peykin fəaliyyəti dövründə 450 mln. dollardan çox gəlir gətirməsi nəzərdə tutulub.

Orbitdə özünün 3 peykinə çıxaran Azərbaycan bütün dünyada innovasiyalar, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, kosmik əlaqələndirmələr ölkəsi kimi də tanınıb. Əlbəttə ki, bu peyklərin orbitə çıxarılması Azərbaycanda kosmik sənayenin inkişafında uğurlu addımlardır. Dövlət başçısı tərəfindən həyata keçirilən uğurlu siyasətin nəticəsində bütün sahələrdə olduğu kimi, kosmik sənaye də daha inkişaf edəcək və görülən işlər davamlı olacaqdır.

Nəzakət ƏLƏDİNQIZI

ABŞ-ın keçmiş prezidenti Barak Obama Baydenin prezidentlik yarışından geri çəkilməsinin əsas təşəbbüskarlarından biri olub. Lakin o, Kamalə Harrisin boşalmış yeri dolduracağını gözləmədi. Onun səriştəsizliyi və məsuliyyətsizliyi daim Demokratlar üçün böyük problem yaradıb. Amma Co Baydenin gözlənilmədən seçki kampaniyasından geri çəkilməsi və dərhal vitse-prezident Kamala Harrisin irəli verməsi, o cümlədən Demokratlar Partiyasının elitasında təmsil olunanların əksəriyyətinin tələsik Harrisin ətrafında toplaşması Obamada şok effekti yaradıb.

Bayden ailəsinə yaxın mənbə New York Post-a deyib ki, Obama bundan çox üzülüb, çünki Harrisin qalib gələ bilməyəcəyini dəqiq yarışdan kənarlaşdırmaq üçün "mürəkkəb hiylə" olduğunu müəyyən edib. Lakin Baydenə yaxın bir mənbə deyib ki, Tramp

Obama Harrisə inanmır...

bilir. "Obama Kamalanın səriştəsiz olduğunu bilir. O, heç vaxt sərhəddə olmamış sərhəd məmuru təsiri başışlayır. O deyir ki, bütün miqrantların tibbi sığortası olmalıdır", deyə eks-prezident deyib. 81 yaşlı Bayden üçün dönüş nöqtəsi, iyul ayında Atlantada Trampa televiziyaya debatındakı fəlakətli çıxışından sonra olub. New York Post onu

və Harris arasında teledebata çox ümid bəsləmir. Bayden hələ yarışda ikən ikinci debat sentyabrın 10-na təyin edilmişdi. "Biz debata gözləyəcəyik. O, debat etməyi bilmir. O, İsrail, Fələstin, Ukrayna haqqında boş-boş danışacaq. Sözsüz ki, axmaq nəse deyəcək", - mənbə bildirib.

Mənbə bildirib ki, Obama

Baydeni yoldan çıxarmağa ümid edirdi. Bu məqsədlə Corc Kluni "New York Times" qəzetinə məqalə yazıb və Baydenə istefa verməsini xahiş edib. Bununla belə, Demokratlar Partiyasının rəhbərliyi Baydenin Harrisin namizədliliyini dərhal təsdiqləyəcəyini və dəstəkləyəcəyini gözləmədi və Obama bu barədə məlumat aldıqdan sonra "şoka düşüb", məsələ ilə tanış olan şəxs bildirib.

Obama çərşənbə günü açıqlamasında deyib ki, Bayden getdikdən sonra o, Arizona senatoru və keçmiş astronaut Mark Kellini yarışa məsul təyin etmək və avqustda keçiriləcək Demokratik Milli Konvensiyada onun namizədliliyini irəli sürmək istəyirdi. "Obama qəzəblidir: işlər onun istədiyi kimi getmədi və buna görə də o, Demokratik Partiyanın digər üzvlərindən fərqli olaraq Harrisin dəstəkləmədi", Baydenə yaxın mənbə deyib. Başqa bir məlumatlı demo-

krat mənbə deyib ki, Obamanın bu ağıllı siyasət qərarından təəccüblənməsi başa düşüləndir, çünki o, siyasətə öz yaxın maraqlarından kənar baxa bilmir: "Obama həmişə özünü ən ağıllı və ən həvalı hesab edirdi. Axı o, Corc Kluni ilə dostdur".

Çərşənbə axşamı günü Wall Street Journal məqaləsində Obamanı "demokratiya üçün təhlükə" adlandıran nüfuzdan düşmüş keçmiş İllinoys qubernatoru Rod Blaçojeviç deyib ki, Baydenin yarışdan kənarlaşdırılmasında keçmiş prezidentin "əli var". Keçmiş demokrat və indi Trampın tərəfdarı olan Blaçojeviç 2005-ci ildə Obama bu ştatdan senator olanda İllinoys ştatının qubernatoru vəzifəsində çalışıb.

"Obama olmasaydı, Bayden hələ də Demokratların namizədi olacaqdı. Obama, Baydeni seçkiddən çəkilməyə inandıran orkestrə rəhbərlik edən dirijor oldu".

Obama 2008-ci ildə prezident seçilərkən İllinoys ştatından senator vəzifəsini tərk edib. Blaçojeviç isə 2009-cu ildə Obamanın Senatdakı boş oturacağını satmağa cəhd etdiyi üçün impiçment elan edilib. O, vəzifəsindən uzaqlaşdırıldı və bir il sonra korrupsiya ittihamı ilə məhkum edildi. 2016-cı ildə Obama Baydeni prezidentliyə namizəd olmamağa inandırmışdı ki, Hillari Klinton Ağ Ev uğrunda yarışa bilsin. Bu da onların arasında maneəyə çevrilib. Bayden sonra deyəcəkdə ki, "Obama məni dəstəkləmədi". Amma Bayden anlamaq istəmədi ki, əgər Hillari Klinton seçkilərdə iştirak etsəydi Trampın qələbəsi mümkün olmayacaqdı. Bayden və ətrafı Obamaya qulaq asmadılar və bu gün Demokratların namizədi ikinci seçimə getməkdə ciddi problem yaşayır.

SƏBİNƏ

"Ailə qurmaq kişi və qadına məsuliyyət verir"

"Ailə qurmaq bir neçə mühüm məsələni həll edir. Ona görə də İslam dinində çox önəmlidir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Təzə Pir məscidinin axundu Mircafər Əyyubov deyib. O bildirib ki, bu bir neçə mühüm məsələdən biri birlik və vəhdətdir, insanlar arasında bağlıdır, əlaqədir: "Ailə bunu təmin edir.

Ailə qurarkən kişi əbədi olaraq ana kimi özünə məhrəm olan qaynana tapır. Arvadını boşasa da, arvadı ölsə də qaynana ilə evlənmə bilməz. Qaynana həmişə onun yanında bir ana, bacı kimi gəzə bilər. Onların arasında həmişəlik bir məhrəmlik, ailə bağı yaranır. Evlənməklə qadın özünə həmişəlik məhrəm kişi tapır. O da qayınatadır. Əri ölsə belə, qayınata ona ata əvəzidir, həmişə onun yanında qız, övlad kimi ola bilər. Qohumların - arvadın xalası, bibisi, əmi, dayısı kişi ilə tanış olur, ya da əksinə. İki böyük nəsil və bu nəsilə əlaqədə olanlar bir-biri ilə bağlanır, vəhdət yaranır. Təsədüfi deyil ki, İslamda Salam vermək ən böyük savablardan biri sayılır. Hətta deyilir ki, insanlar hər dəfə bir-birləri ilə salamlaşanda şeytan

əzab çəkir. Çünki salamlamaq kin-küdurəti götürür, mehribanlıq yaradır. Bu, İslamda çox önəmli sayılır.

Bilirsiniz ki, İslam dini vəhdətə nə qədər önəm verir. Camaat namazının fərdi namazlardan üstünlüyü cümə günləri kütləvi şəkildə cümə namazlarının, Qurban və fitr bayram namazlarının birlikdə qılınması, namazın sözlərinin cəmiyyət tərəfindən deyilirmiş kimi deyilməsi ilə hər fərd hamının adından danışmağa ixtiyar sahibi olur. Qurani-Kərimdə istehzanı qadağan edən ayədə deyilir ki, özünü istehza etməyin. Alimlər deyirlər ki, özünü istehza etməyin. Yəni sən bir nəfəri istehza edirsənsə, elə özünü istehza edirsən. Bu kimi vəhdətə aid olan nüanslar İslamda var. Ailə

qurmaq çox böyük şəkildə buna yardım edir.

İkinci mühüm məsələ odur ki, ailə qurmaq kişi və qadına məsuliyyət verir. Kişi və qadın təklidə olan plansızlıq, cavabdehlik ruhu olmadan yaşamaq, məsuliyyətsizlik, səliqə-sahmansızlıq, nəfsinə uyğun yaşamaq, bütün bunlardan xilas olmuş olur. Kişi qadına, qadın kişiye cavabdeh olur. Hər ikisi övladlara cavabdeh olurlar. Ailənin bir ağırlığı, ehtiramı, yazılmamış qanunları var. Adam ailəsi ilə başqalarına nisbətən daha ehtiyatla davranır. İqtisadi məsuliyyəti, ailəni idarə etmək məsuliyyəti, ərin ərlik, qadının qadınlıq məsuliyyəti, övladın ata-ana qarşısında məsuliyyəti, xülasə, insan böyük bir məsuliyyət daşıyır, bunu kamilləşdirir".

"Növbəti məsələ çox vacib, İslamda əhəmiyyət verilən məsələdir, o da əks cinsə münasibət məsələsidir. Cəmiyyətləri xoşbəxt edən də bu münasibətin tənzimlənməsidir, bədbəxt edən də bu münasibətin nizam-intizamdan çıxmasıdır. Oğlanla qızın, qadınla kişinin bir-biri ilə şəhvət, ehtiras

münasibəti, cinsi münasibətini ailə çox ülv şəkildə, mədəni formada, hamının hörmət etdiyi bir tərzdə təmin edir.

Ailə bağlarının qopması nəticəsində bu gün insan psixologiyası sözün bütün mənalarında darıxdırıcıdır. Bu gün Qərbdən gələn bu aşılana yanlış mədəniyyət ailə bağlarını məhv edir. Təsəvvür edin, İslam dini deyir ki, bütün məsələlərdə məhkəməyə müraciət edilsin, amma qadınla kişinin problemlərində hələ məhkəmə olmasın, ağsaqqallar hər şeyi həll etsinlər. Bunu Qurani-Kərim deyir. Çünki ailənin bir abrı, həyası, toxunulmazlığı var. Qadını dərhal məhkəmə qarşısına çıxarmaq tövsiyə olunmur. Qadınla kişinin bir-birinə qarşı fitrətində, təbiətində

olan cinsi istək əgər ailə olursa, çox iyrenc, heyvani formada təmin olunur. Bu, insanların həyatına keçir, iyrenc və xoşagəlməz bir psixologiya yaradır. Bu psixologiyada nə məsuliyyət var, nə cinsi istəyin həddi-hüdudu, nizam-intizamı var. Vəziyyət o yerə gəlib çıxır ki, eyni cinsilər bir-birinə tamah salır. Vəziyyət o yerə gəlib çıxır ki, cinsi münasibəti təmin etmək yox, cinsi yaradıcılıq, cinsi münasibətin yeni növlərinin ortalığa qoymaq ehtiyacı yaranır. Bu da cəmiyyəti mühüm kamillik mövzundan yayındıraraq bataqlığa sürükləyir. Biz onun acı nəticələrini müasir dünyamızda, təəssüf ki, görürük" - deyə o, əlavə edib.

Söylü Ağazadə

15 iyun 2016, Zəyəmçaydan keçən sel

2 iyun 2018, Göyçaydan keçən sel

22 iyun 2015, Bumçaydan keçən sel

Daşqın və sel fəlakətlərində insan izi

Sel və daşqınlar illərdir dünyanın bir çox yerində böyük itkilərə və tələfatlara səbəb olan təbii fəlakətlərdir. Belə fəlakətlər adətən, güclü yağışlardan sonra çayların məcrasından çıxması, istiqamətini dəyişməsi, dəniz səviyyəsinin qalxması kimi səbəblərdən baş verir. Xüsusilə su ehtiyatları ilə zəngin ölkələr daşqınların qarşısını almaq və seldən qorunmaq üçün doğru su idarəçiliyini bilməlidir.

İqlim dəyişikliyinə təsirlərini daha çox sel, meşə yanğınları və ya quraqlıq kimi fəlakətlərlə hiss edirik. Sel və daşqınların ən mühüm səbəblərindən biri meşələrin qırılmasıdır. İnsanlar illərdir bütün dünyada meşə sahələrini məhv edir, yandırır. Meşələrin qırılması sel və daşqın fəlakətlərinə səbəb olur, çünki meşələrin məhvi təbii

Qeyd etdiyimiz ki, güclü yağışlar çayların daşmasına və suyun nəzarətsiz şəkildə yayılmasına səbəb olur. Xüsusilə yağının miqdarının normaldan çox olduğu dövrlərdə daşqın riski artır. Dağlıq rayonlardakı çaylar sularının sürətlə axması səbəbindən daşqın riskini artırır. Yüksək yamaclardan yağış suları sürətlə aşağıya doğru axır və suyun səviyyəsi sürətlə yüksəlir. Bu, daşqınların baş vermə ehtimalını artırır. İqlim dəyişikliyi daşqınlara təsir edən mühüm amildir. Temperaturun yüksəlməsi ekstremal təbii hadisələrin tezliyini və intensivliyini artırır. Bu, daha çox yağıntı və şiddətli tufanlarla nəticələnir, daşqın ehtimalını artırır.

Daşqınlar heç də həmişə yağış yağan yerlərdə baş vermir. Ən günəşli və quru təbii olan ərazilər belə uzaq məsafələrdən gələn sel suları ilə daşqına məruz qala bilər. Buna görə də meteoroloji xəbərdarlıqları

ekoloji tarazlığı pozur. Suyu udmaq üçün ağaclar və digər bitkilərə ehtiyacımız var, ağaclar olmadıqda yağış suları daha sürətli axır və eroziyaya səbəb olur. Bu eroziya da öz növbəsində sürüşmələrə və torpaqda qeyri-sabitliyə səbəb olur, nəticədə isə daşqın və subasma fəlakətləri kimi ciddi təhlükə yaranır.

Daşqın fəlakətləri və subasmalar qəfil və intensiv yağıntılar nəticəsində baş verir. Suyun idarə olunması bilməyəcəyi nöqtələrə nüfuz etməsi nəticəsində insan itkisinə, dağıntı və maddi ziyana səbəb olur. Ona görə də suyun idarə olunması, nəzarətdə saxlanma mexanizmləri istiqamətində vacib tədbirlərin görülməsi təhlükəsizlik üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Sel və daşqınlara səbəb olan insan fak-

toru, əslində, ən böyük səbəblərdəndir. Urbanizasiyanın çox olduğu bu dövrdə şəhərlər həddindən artıq yüklənib, şəhər infrastrukturunu isə bu yüklənməyə hazır deyil. Şəhərlərdə bitki örtüyünün məhv edilməsi, şəhər ətraflarındakı meşələrin yandırılması və qırılması da sel sularının qarşısının alınması bilməməsi səbəblərindəndir. Plansız sənayeləşmə və plansız şəhərsalma da daşqın zamanı axının istiqamətini dəyişdirməsinə səbəb olur ki bu da fəlakətin baş verməsini qaçılmaz edir.

Bəxtimiz onda gətirib ki, Azərbaycan heç bir okeanla həmsərhəd deyil, buna görə də ölkəmizdə okean qasırğaları, sunamilər, tornadolar baş vermir. Bildiyimiz kimi, hazırda bu cür təbii fəlakətlər okeanla həmsərhəd ölkələrin kabusuna çevrilib. Lakin Xəzərle qonşuluq da bizə kiçik silkələnmələr bahası-

na başa gəlir, çox güclü olmasa da, zaman-zaman kiçik zəlzələlər baş verir. Həmçinin paytaxt Bakıda ara-sıra sürüşmə, yəni eroziya baş verməsi də istisna deyil.

Ümumiyyətlə, daşqınlar dünyada çox yayılmış və dağıdıcı təhlükələrdən biridir. Daşqınlar dünyada daha çox, çayın, dənizin, yağış sularının ümumiyyətlə suyun öz səviyyəsindən yuxarı qalxması və ya başqa yerdən gəlməsi və quru səthləri örtməsi zamanı baş verir. Daşqınlar insan tələfatı ilə yanaşı, yollar, dəmir yolları, hava limanları, elektrik xətləri, su yolları və kanalizasiya sistemləri kimi infraquruta da ziyan vurur və iqtisadiyyata mənfi təsir göstərir. Xüsusilə, daşqın ehtimalı nəzərə alınmadan yaradılan strukturlar və infraqurutarlar bu təbii hadisənin fəlakətə çevrilməsinə səbəb ola bilər.

nəzərə almaq faydalıdır. Daşqınların şiddətli yağış, daşan çaylar, göllərdən əlavə tez ərilyən qar, çökən bəndlər səbəbi ilə baş verməsi də mümkündür. Daşqınlar 1-2 sm dərinlikdə və ya bir evin damını örtəcək səviyyədə ola bilər.

Daşqın və sel fəlakətlərindən qorunmaq üçün binanın daxili və xaricində daha yüksək və təhlükəsiz yerləri müəyyənləşdirmək lazımdır. Zərər görməməsi üçün qiymətli əşyalarınızı, sənədlərinizi, ailə fotolarınızı yuxarı mərtəbələrə daşmayın. Əgər daşqın baş verməsi gözlənilirsə içməli su və qida ehtiyatı yaratmaq lazımdır. Daşqın baş verdiyi zaman suya toxunmayın, çünki elektrik naqilləri ilə təmasda ola və cərəyan ötürə bilər.

Lalə Mehralı

Ölkəmiz beynəlxalq ictimaiyyətin etibarlı və məsuliyyətli üzvü kimi iqlim dəyişmələrinin fəsadlarına qarşı mübarizəyə öz töhfəsini verir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 25 dekabr 2023-cü il tarixli Sərəncamı ilə 2024-cü il "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilmişdir. Sərəncamda qeyd edilir ki, Azərbaycanın 2030-cu ilə qədər sosial-iqtisadi inkişafa dair beş milli prioritetlərindən biri "Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi" kimi müəyyən edilmişdir.

Həmin prioritetə uyğun olaraq ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşıllıqların bərpası və artırılması, su ehtiyatlarından və dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadənin təmin edilməsi istiqamətində işlər aparılır. Həmçinin ölkə miqyasında, eləcə də Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə böyük layihələr həyata keçiriləcək. "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" çərçivəsində ölkə ərazisində 5 milyon ağac və kol tinginin əkilməsi nəzərdə tutulub.

İşğaldan azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur, eləcə də Naxçıvan Muxtar Respublikası yaşıl enerji zonası elan olunub. Azad edilmiş ərazilərdə həyata

Yaşıl Enerji İslahatları: Ətraf mühitin qorunması prioritetdir

Cari ilin birinci yarısında ölkə üzrə elektrik enerjisinin ümumi istehsalı 13,5 milyon kVt•st-a çatıb və bunun 15,5 faizi yaşıl enerji mənbələrindən təmin edilib. Bu rəqəm, bir il ərzində bərpa olunan enerjinin payının 8 faiz artdığını göstərir. Azərbaycanın bərpa olunan enerji potensialı 27,000 MVt olaraq qiymətləndirilir, bunun 23,000 MVt-ı günəş, 3,000 MVt-ı isə külək enerjisinə aid edilir.

Beynəlxalq Bərpa Olunan Enerji Agentliyinin (IRENA) 2024-

meqavata yüksəlib. Eyni dövr ərzində külək enerjisi gücü 3 meqavatdan 67 meqavata, günəş enerjisi isə 2 meqavatdan 282 meqavata çatıb. Su elektrik stansiyalarının payı isə 15,2 faizdən 20,3 faizə yüksəlib.

Azərbaycanın yaşıl enerji potensialını reallaşdırmaq üçün son iki ildə "Masdar", "ACWA Power", "BP", "Fortescue Future Industries", "China Gezhouba Group", "Total Energies", "Nobel Energy",

ərzində isə 4-5 QVt-a çatacaq. Əldə edilən yaşıl enerjinin böyük bir hissəsi daxili ehtiyacların ödənilməsinə yönəldildikdən sonra qalan hissə xaricə ixrac ediləcək. Bu məqsədlə hazırda "Xəzər-Qara dəniz-Avropa" yaşıl dəhlizi yaradılır.

Yaxın günlərdə Prezident İlham Əliyevin 2-ci Şuşa Qlobal Media Forumunda yaşıl enerji siyasəti haqda danışarkən bildirdi ki, son illərdə Azərbaycan bərpa-

işlər yekunlaşır və tezliklə biz 240 meqavatlıq Günəş Elektrik Stansiyasının açılışını edəcəyik... Bununla yanaşı, ötən ay Bakıda biz 3 Günəş və külək elektrik stansiyasının təməlini qoyduq, ümumi həcm 1 qıqavatdır. Biz bu sahədə çox böyük işlər görürük. Böyük potensialımız var, həm texniki, həm də iqtisadi potensialımız. Texniki baxımdan dənizdə külək enerjisi potensialı 157 qıqavatdır. Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının hesablamalarına görə, iqtisadi baxımdan quruda Günəş və külək stansiyalarının potensialı, göstərir ki, biz 27 qıqavat həcm istehsal edə bilirik, yəni, həcm böyükdür".

Dövlət başçısı Azərbaycan enerjisinin ixrac potensialına da toxunub: "Mən bilirəm ki, Avropa şirkətləri bərpaolunan enerjiyə nə qədər yatırım edirlər. Mən bunu təqdir edirəm. Ancaq beynəlxalq ekspertlərin hesabatına görə, nə qədər etsələr də, bu, dünyanın və Avropanın ehtiyacını tam ödəyə bilməyəcək və ona görə də biz həmin kabel üzərində işləyirik".

Söhbət Xəzər dənizindəki külək enerji stansiyalarından Rumıniyaya Qara dənizin dibi ilə uzanacaq elektrik kabel layihəsindən gedir. Burada potensial 4 qıqavatdır. Lakin dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, layihə təkə bu deyil: "Biz Özbəkistan və Qazaxıstanla bir neçə ay bundan əvvəl Xəzər dənizinin dibi ilə gedəcək elektrik kabeli haqqında saziş imzalamışıq və bunun texniki əsaslandırılması olacaq. Onların da bu sahədə təcrübəsi var. Bizim

keçirilən genişmiqyaslı bərpa və yenidənqurma prosesində ətraf mühitin qorunması prioritetdir. Həmin ərazilərdə "ağıllı şəhər", "ağıllı kənd" kimi innovativ yanaşmalar tətbiq edilir, ekosistem bərpa olunur. Görülən işlər həm də iqlim dəyişmələrinə qarşı global mübarizədə beynəlxalq həmrəyliyin gücləndirilməsi məqsədi daşıyır.

Təkcə 2024-cü ilin birinci yarısında Azərbaycanda yaşıl enerji istehsalı ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə iki dəfə artaraq rekord səviyyəyə çatıb. Ötən ilin eyni dövründə bərpa olunan enerji istehsalı 1 milyon kVt•st təşkil edirdisə, artıq bu rəqəm 2 milyon kVt•st-dan çox olub. Xüsusilə günəş enerjisi istehsalı 9 dəfə artaraq 32,3 milyon kVt•st-dan 286,6 milyon kVt•st-a yüksəlib. Hidroelektrik stansiyalarının istehsalı 1581,1 milyon kVt•st, Bərk Məişət Tullantılarının Yandırılması Zavodunun isə 135 milyon kVt•st təşkil edib. Bu artım, ümumilikdə yaşıl enerji mənbələrindən əldə olunan elektrik istehsalının ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 1 milyon kVt•st artdığını göstərir.

cü il hesabatında qeyd olunur ki, Azərbaycan 2014-2023-cü illər ərzində bərpa olunan enerji gücünü 567 meqavat artıraraq 1688 meqavata çatdırıb. Xüsusilə hidroenerji gücü 2014-cü ilə müqayisədə 224 meqavat artaraq 1302

"Czech Engineering", "Baltech" və digər xarici şirkətlərlə yaşıl enerji istehsalına dair əməkdaşlıq sazişləri imzalanıb. Bu sazişlərin icrası çərçivəsində inşa olunan bərpa olunan enerjinin illik istehsalı yaxın iki ildə 2 QVt-a, beş-altı il

olunan enerji sahəsində böyük nailiyyətlərə imza atıb. "Biz ən böyük Günəş Elektrik Stansiyasını- 230 meqavat gücündə stansiyanı istifadəyə verdik. İndi isə 240 meqavatlıq külək elektrik enerjisi stansiyası ilə bağlı

planlarımız istədiyimiz kimi həyata keçsə, Özbəkistan və Qazaxıstanın Xəzər dənizindən keçərək Azərbaycana, Gürcüstana, Türkiyə və Rumıniyaya uzanacaq kabel xətti inşa edə bilirik. Yəni, bu layihə Cənub Qaz Dəhlizindən də daha böyük layihə olacaq".

Enerji sektorunun diversifikasiyası ilə bağlı hökumətin elan etdiyi əsas məqsədlərdən biri Azərbaycanda enerji tələbatının ümumi həcmində alternativ enerjinin səviyyəsini sürətlə yüksəltməkdir. Böyük resurslarımız var, amma bu sahənin sürətli inkişafı üçün yeni texnologiyalara, mütəxəssislərə, böyük investisiyalara ehtiyac var.

Ona görə də, bu istiqamətdə görülən işlər daha da sürətləndirilməli, bu sahə iqtisadiyyatın diversifikasiyası kontekstindən nəzərdən keçirilməli, neft sektoruna alternativ sahələrdən biri kimi inkişaf etdirilməlidir.

Ümumiyyətlə, bərpaolunan enerji gələcəyin qarantıdır. Bu istiqamətdə işləri sürətləndirmək bugününümüzün əsas çağırışıdır.

Nigar Orucova

II Şuşa Forumu dünya mətbuatında: haqqımızda nə yazdılar?

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin iyulun 20-də "Yalan məlumatların ifşası: Dezinformasiyaya qarşı mübarizə" mövzusunda 2-ci Şuşa Qlobal Media Forumunun açılış mərasimində çıxışı zamanı səsləndirdiyi fikirlər, dünyanın müxtəlif ölkələrində jurnalistlərin, beynəlxalq ekspert və politoloqların suallarına verdiyi ətraflı cavablar dünya mediasının diqqət mərkəzində olub.

Dünyanın nüfuzlu nəşrlərindən olan "Reuters" də forumla bağlı geniş məqalə yayımlayıb. Məqalədə Prezident İlham Əliyevin Forumdakı çıxışında Fransanın müstəmləkə altında saxladığı ərazilərlə bağlı fikirlərinə geniş yer verilib. Məqalədə vurğulanı ki, Prezident İlham Əliyev kolonializmdən əziyyət çəkən bütün xalqları dəstəkləməyə davam edəcəyini, Qəmər adaları, Mayot adası kimi ərazilərin hələ də kolonial idarəçilik altında olduqlarını bildirib. Məqalədə həmçinin Azərbaycan hakimiyyətinin Fransanı, Azərbaycan və Ermənistan arasındakı otuz illik münaqişəyə son qoymaq, Azərbaycanın öz torpaqlarını geri qaytarmaq şərti ilə sülh müqaviləsinə nail olmaq söylərində və Ermənistanın xeyrinə qərəzli olmaqda ittiham etdiyi də yazılıb. Bildirilir ki, Azərbaycan ötən ilin dekabrında qərəzli münasibətinə görə iki fransız diplomatını ölkədən çıxarıb.

Şuşa Forumundan yazan KİV arasında Vyetnam Xəbər Agentliyi də var. Agentliyin (VNA) baş direktor müavini Doan Thi Tuyet Nhungun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti iyulun 20-22-də Azərbaycanın Şuşa şəhərində keçirilən ikinci Şuşa Qlobal Media Forumunda iştirak edib. Agentliyin rəsmi saytında verilən məqalədə bildirilir ki, "Yalan məlumatların ifşası: Dezinformasiya qarşı mübarizə" mövzusunda keçirilən forumda 30 ölkənin xəbər agentliyi, üç beynəlxalq təşkilat, 82 qlobal və regional media qurumu da daxil olmaqla, 50-yə yaxın ölkədən 150-dən çox nümayəndə iştirak edib. Məqalədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Hikmət Hacıyevin çıxışı da

şərh olunub, dezinformasiyanın qarşısını almaq üçün beynəlxalq ictimaiyyətin məlumatların yoxlanılması və doğru xəbərlərin yayılmasında məsuliyyətini artırmasının vacibliyi vurğulanıb. Qeyd olunub ki, Hikmət Hacıyev süni intellektin sürətli inkişafı fonunda qlobal medianın üzleşdiyi çətinlikləri vurğulayaraq xəbər agentliklərinin Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və digər qlobal təşkilatlarla daha sıx əməkdaşlıq etməli olduğunu vurğulayıb və əlavə edib ki, dəqiq məlumatların paylaşılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Forum çərçivəsində VNA-nın baş direktorunun müavini Nhungun Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyinin (AZƏRTAC) İdarə Heyətinin sədri Vüqar Əliyevlə görüşdüyü barədə də məqalədə qeydlər var. Qeyd olunur ki, hər iki tərəf yalan xəbərlər, dezinformasiya və yoxlanılmamış məlumatlarla mübarizədə informasiya agentliklərinin əməkdaşlığını artırılmasının və təcrübə mübadiləsinin vacibliyini vurğulayıblar və informasiyanın istehsalı və yayılmasında süni intellektin tətbiqində, eləcə də yanlış məlumat yaratmaq və yaymaqla bağlı riskləri azaltmaq üçün effektiv idarəetmə strategiyalarını müzakirə ediblər. AZƏRTAC və VNA arasında səmərəli əməkdaşlığın iki ölkə arasında ənənəvi dostluq və çoxşaxəli əməkdaşlığın daha da dərinləşməsinə mühüm töhfə verəcəyini qeyd edərək, iki informasiya agentliyi arasında əməkdaşlıq müqaviləsinin tezliklə yenilənməsi barədə razılığa gəliblər.

İtaliyanın KİV də Azərbaycan Prezidentinin Şuşa Forumunun açılış mərasimindəki çıxışına geniş yer ayırıb, məqalələr hazırlayıblar. İtaliyanın "MarketScreener" "Agenzia Nova", "Color News", "Avia-pro" kimi xəbər saytlarında yayımlanan məqalələrdə Azərbaycan Prezidentinin müxtəlif ölkələrdən Şuşaya gələn jurnalistlərin, beynəlxalq ekspert və polito-

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Fikir, söz və məlumat azadlığının, plüralizmin inkişaf etdirilməsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

loqların suallarına verdiyi müfəssəl cavablar şərh edilib, habelə Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh prosesinə dair Prezident İlham Əliyevin səsləndirdiyi fikirlərdən sitatlar getirilib.

Prezidentin çıxışını şərh edən məqalələrdə bildirilir ki, "Ermənistan konstitusiyasında müstəqillik barədə müddəa var və orada Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə qarşı təhlükə və hədə var. Orada Ermənistanın və dırnaqarası "Dağlıq Qarabağ"ın birləşdirilməsindən söhbət gedir. Yəni, bu müddəa o konstitusiyada olduğu müddətdə sülh sazişi mümkün deyil. Bir daha demək istəyirəm ki, məni hər kəs yaxşı başa düşsün. Ermənistanın daxili işlərinə bizim hər hansı müdaxiləmizdən söhbət gedə bilməz. Ancaq konstitusiyada belə bir maddənin olması sülh sazişini mümkünsüz edir. Çünki konstitusiya hər hansı bir beynəlxalq müqavilədən üstün sənəddir".

Nüfuzlu "interfax" agentliyinin yayımladığı məqalədə isə bildirilir ki, Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev ölkəsinin Rusiya qazını reeksport etməsi ilə bağlı iddiaları təkzib edib. Məqalədə Prezidentin bununla bağlı yayılmış deinformasiyaları şərh etdiyi bildirilir və bu şərhə geniş yer ayrılıb: "Eşitmiş ola bilərsiniz ki, Azərbaycan yenidən Rusiya qazını Avropaya satmaqda ittiham olunur. Bu, yenə tamamilə yalan xəbərdir. Tək bir misal: bəli, beynəlxalq bazarlarda qiymətlər çox yüksək olanda biz Rusiyadan 1 milyard kubmetr qaz almışdıq. Rusiya qazının qiyməti münasib idi. Bu, artıq qeyd etdiyim kimi, 25 milyard kubmetr ixrac edirik, yalnız 1 milyard kubmetr idxal var. Rusiya qazının ixracı üçün kanal rolui oynamağımız barədə deyilənlər tamamilə böhtandır".

İnsanın depressiyada olduğunu necə anlamaq olar?

“Çox zaman insanlar kefi-əhvalı az olan zaman "depressiyadayam" ifadəsini işlədirlər. Amma bir neçə saatlıq və ya bir neçə günlük əhval pozuntusu depressiyada olmaq demək deyil". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında uşaq, yeniyetmə və yetkin psixoloqu Nigar Ağabağirova deyib.

O bildirib ki, depressiya diaqnozunu həkim-psixiatr qoyur. Bir insanın əhvalı günün böyük qismini əhatə edəcək səviyyədə aşağıdakı əlamətlərin ən az beşinə malik olmalıdır ki, depressiya diaqnozu qoyula bilsin:

1. Əvvəlki maraq kəsb edən fəaliyyətlərə artıq marağın qalmaması;
2. İştahda azalma və ya artma;
3. Çəkide azalma və ya artma;
4. Gündəlik rutinlərdən, eləcə də sevgi münasibətlərindən zövq ala bilməmək;
5. Diqqətini hər hansısa şəxsə və ya obyektə cəmləyə bilməmək;
6. Yuxu azalması və ya artması;
7. Günahkarlıq, dəyersizlik hissi;
8. Enerjide azalma, yorğunluq, intihar düşüncələri.

Qadınların beyni elə şəkildə yaradılıb ki, onların əksəriyyəti çox və dərin düşünür.

Söylü Ağazadə

Küləkli hava şəraiti ilə bağlı sarı və narıncı xəbərdarlıq verilib

İyulun 27-si səhərdən 29-u səhərədək Bakıda və Abşeron yarımadasında şimal-qərb küləyi narıncı xəbərdarlığa uyğun olaraq arabitir 20.8-28.4 m/san təşkil edəcəkdir.

SİA-ya Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən verilən məlumata görə, iyulun 27-si səhərdən 29-u gündüzədək isə bölgələrdə fasilələrlə şərq küləyi sarı xəbərdarlığa uyğun olaraq Yevlax, Bərdə, Tərtər, Mingəçevir, Siyəzən, Naftalan, Göygöl, Ağstafa, Gəncə, Şəmkir, Tovuz, Goranboy, Daşkəsən, İmişli, Beyləqan, Saatlı, Sabirabad, Hacıqabul, Biləsuvar, Cəlilabad, Şahbuz, Naxçıvan, Ordubad, Culfa, Qobustan, Balakən, Qax, Zaqatala,

Şabran, Xızı, Şəki, Salyan və Neftçalada arabitir 13.9-20.7 m/san təşkil edəcəkdir.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseyinov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

“Yüksək bal toplayan abituriyentlərin sayı azalıb”

“Əvvəlki illərdə universitetlərə qəbul zamanı yüksək bal toplayan abituriyentlərin sayı daha çox idi”. Bu sözləri SİA-ya danışan təhsil eksperti Adil Vəliyev deyib. O bildirib ki, koronavirus pandemiyasından sonra qəbul imtahanlarında yüksək bal toplayan abituriyentlərin sayı azalıb: “Düşünürəm ki, bunun da əsas səbəbi pandemiya dövründə distant təhsil sistemini tətbiq etməyimiz oldu. Çünki onda şagirdlər dərslərini kifayət qədər yaxşı mənimsəyə bilmədilər. Üstəlik, pandemiya zamanı hazırlıq üçün repititor yanına və kursa gedə bilməmək kimi problemləri də nəzərə almaq lazımdır. Bu səbəblərə görə abituriyentlərin qəbul imtahanlarında topladıqları ballarda kifayət qədər azalmalar müşahidə olundu”.

Mütəxəssis qrupları arasında bəzi dəyişikliklərin olduğunu da diqqətə çatdırıb: “Bəzi ixtisasların ixtisas qrupları dəyişdi. Həmçinin, bəzi ixtisaslar üçün də fənlər də müəyyən dəyişikliklər oldu. Məsələn beynəlxalq münasibətlər, regionşünaslıq kimi ixtisaslar II qrupdan III qrupa keçirildi. Kimya, riyaziyyat, informatika kimi fənlər də I qrupdan çıxarıldı. Qrupların daxilində olan ixtisaslarda dəyişikliklərin olması birbaşa abituriyentlərin az bal toplamasına təsir edə biləcək amillər sırasındadır. Amma növbəti illərdə bu yenilikləri mənimsəmiş abituriyentlər üçün yüksək bal toplamaq bir qədər rahat olacaqdır”.

EKSPERT RƏY BİLDİRDİ

**Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev**

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3200